

DOĞU TÜRK YAZI DİLİ ARAŞTIRMALARI III
'UBEYDU'LLÂH HAN: ARAPÇA VE TÜRKÇE
HİKMETLER

Doç. Dr. Önal KAYA*

Ubeydullah Han¹ Ebu'l-Hayr Han'ın (1411-1468) oğlu Şahbudak Sultan'ın ikinci çocuğu Mahmud Sultan'ın (doğumu 1454) oğludur. H. 893 / M. 1488-89 tarihinde doğmuştur.

Ebu Said'in 1532 yılında ölümünden sonra 1533 yılında Ubeydullah Han, Maverâünnehir Şeybânilerinin başına geçmiştir. Buhara'da 1539 yılında elli üç yaşında vefat etmiştir.

Ubeydullah Han'ın Osmanlı devletiyle ilişkiler kurduğu bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim Han'ın Ubeydullah Han'a gönderdiği iki, Ubeydullah Han'ın da Yavuz Sultan Selim Han'a gönderdiği bir adet mektup, Feridun Bey'in Münşeât'ında kayıtlıdır².

F. Köprülü, Ubeydullah Han'ın, Şeybânî sülalesi içinde kültür seviyesi yüksek bir prens olduğunu, Ubeydi veya Kul 'Ubeydi mahlâsiyla şiirler yazdığını, güzel sanatlara karşı büyük bir alâka gösterdiğini, musikişinas, hattat ve nakkaş olmasına rağmen şairlikle meşhur olduğunu, divanında Nevâyî tarzında lirik şiirlerden ziyade, dîni ve ahlakî manzumelerle, Ahmed-i Yesevî tarzında hikmetlere

* A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi.

¹ Hayatı, eserleri ve yapılan çalışmalar hakkında daha geniş bilgi: Ö. Kaya, *Doğu Türk Yazı Dili Araştırmaları I, Kul 'Ubeydi (XVI. yüzyıl) ve Kul Şerif (XVII. yüzyıl)*, Ankara 2000 (Doçentlik çalışması); A. Ateş (1964), "Ubeydullah Hanın Bilinmeyen Mensur Bir Eseri", *TDAY* 1964, s. 127-135; F. Köprülü (1977), "Çağatay Edebiyatı" *İA*, cilt 3, 24. cüz, s. 312; H. F. Hofman (1969), *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey*, Section 111, Part 1, Volume 6, s. 40-53; J. Eckmann (1964), "Die Tschaghataische Literatur", *Fundamenta*, Tomum Secundum, s. 364-365; K. Eraslan (1986), "XVI. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı: Ubeydullâh Hân", *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, cilt 4, s. 339-351; M. Alpargu (1992), "Bir Özbek Hanı Ubeydullah Han", *TK*, sayı 346, s. 109-115; M. Alpargu (1995), *Türk Dünyası Tarihi Üzerine Araştırmalar -I, Onaltıncı Yüzyılda Özbek Hanlıkları*, s. 9-66.

² J. Eckmann (1996), *age*, s. 407, ve dipnot: 1.

tesadüf olduğunu, aruz veznini de maharetle kullandığını belirtir³. Eckmann, onun en önemli hizmetinin Çağatay edebiyatında hikmet tarzını canlandırması olduğunu ifade etmiştir⁴. İyi bir dini bir eğitim görmüş olan Ubeydullah Han, Arapça ve Farsçayı da bu dillerde şiir yazacak ve çeviri yapacak kadar öğrenmiştir.

Eserleri

Arapça: *Maḳālāt* (Arapça şiirler). Farsça: 1. *Divān*. 2. *Cihāngir-nāme* (mesnevi). 3. *Metālī' u'l-entās-i hātıra*. Çağatayca: 1. *Divān*. 2. *Terceme-i Kavā'idü'l-Ḳur'ān ve Fevā'idü'l-Furḳān* (Kıraat ilmine dair Farsçadan çeviri). 3. *Kitāb Muḳaddimetü's-şalavāt, Risāle-i fi-Ḥaḳḳ-ı Mesā'il-i Vuzū'*⁵; *Şalavāt-nāme, Ğayret-nāme* (mesnevi); *Şabr-nāme* (mesnevi); *Şevḳ-nāme* (mesnevi); 4. Bunların dışında, *Nām-ı Ḥaḳ* adlı bir eserin Çağataycaya çevirisi, fıkıh ilmine dair risaleler, Çağatayca tefsir ve bir hadis tercümesi vardır. 5. *Tercī'*.

Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000 / 2 numarada *Hikemiyāt* adıyla kayıtlı mecmuada *Şalavāt-nāme* (N133b- N134a. 14 beyit), *Ğayret-nāme* (N137a- N138a. 28 beyit), *Şabr-nāme* (N138a-N139a. 25 beyit), *Şevḳ-nāme* (N139b- N140a. 23 beyit), adlı mesnevileriyle *Tercī'-i Bend'i* (N135a-N136b) vardır.

Bu çalışmada, Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000 / 2 numarada kayıtlı, 'Ubeydi'nin şiirlerinin bulunduğu yazmadaki Arapça beş hikmet ile Türkçe üç elif-nāme, iki matla'; beş rubā'î; bir kıt'a ve bir terci' yer almıştır.

Elif-nāmeler, bilindiği gibi genellikle mısra başındaki kelimelerin ilk harflerinin elif'ten ye'ye kadar alfabetik bir tarzda alta sıralanmasından meydana gelirler. Dini, tasavvufi ve la-dini olmak üzere hemen her türden örnekleri vardır. Prof. Dr. Amil Çelebioğlu, Türk edebiyatında yüze yakın elif-nāme tespit etmiştir⁶.

'Ubeydu'llāh Ḥan'ın üç elif-nāmesi de dörtlükler şeklinde olup otuz ikişer mısradan ibarettir.

³ F. Köprülü (1977), *agm*, s. 312.

⁴ J. Eckmann (1996), *age*, s. 408.

⁵ 9 varak olup Nuruosmaniye Kütüphanesi yeni no: 4436 / 1-2 (eski no: 5000)'de kayıtlıdır.

⁶ Elif-nāmeler hakkında bkz: A. Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998. s. 605-606.

Dilbilgisi Özellikleri

Arap ve Fars dillerinde de eserleri ile çevirileri olan Şeybani hanlarından 'Ubeydu'llâh Han, Çağatay yazı dili ve edebiyatının önemli şahsiyetlerindedir. Dili, XVI. yüzyılın ilk dönem Çağatay yazı dilinin özelliklerini aksettirmektedir. Bunun yanında Oğuz yazı dili özellikleri de görülmektedir.

İyelik Ekleri

Teklik

1. şahıs +m; + ım : Tiñgri+m N17a / 21; ayag+ım N133a / rubâ'î; baş+ım N133a / rubâ'î.

2. şahıs + iñg / + iñg; + üñg / + üñg : cân+iñg N133a / rubâ'î; N136a / 8; hayât-ı cavidân+iñg N136a / 6; nişân+iñg N136a / 7; niyâz+iñg N17a / 25; hâl+iñg N62a / 27; nefis+iñg N62a / 26; N61b / 9; yazuk+üñg N9a / 10; köngül+üñg N135a / 9; 'ömr+üñg N17a / 15.

Ad durumu ekleriyle kullanılışı: bātın+iñg+nı N62a / 17; kulağ+iñg+nı N136b / 4; rāz+iñg+nı N135b / 10; öz+üñg+ni N62b / 32; N135a / 5, 6; yüz+üñg+ni N136b / 8; öz+üñg+e N132b / maṭla'; Allâh+iñg+ğa N62a / 23; günâh+iñg+ğa N62a / 22; İlâh+iñg+ğa N62a / 21; yaş+iñg+da N136b / 2; cism+iñg+de N136a / 8; hikmet+ iñg+de N62b / 31; iv+iñg+de N136b / 3.

3. şahıs + i / + i; + sı / + si: cân+i N135b / 4; 'ışk+ı N136b / 6; iltifât+ı N135a / 8; kuş+ı N17b / 32; luṭf+ı N8b / 3; mekân+ı N133a / rubâ'î; ot+ı N16b / 7; şevâb+ı N16b / 4; ehl+i N10a / 31; N 17a 19; N62a / 20; fikr+i N136b / 3; hayâl+i N136a / 2; hüküm+i N135a / 4; iz+i N133a / rubâ'î; kerem+i N135a / 10; maḥabbet+i N133a / rubâ'î; söz+i N133a / rubâ'î; şükür+i N61b / 13; zikr+i N133a / rubâ'î; N136b / 3.

Ad durumu ekleriyle kullanılışı: ma'būd+i+nıñg N17b / 30; 'afv+i+n N62b / 30; beyân+i+n N9b / 22; cām+i+n N17a / 20; hayl+i+n N17a / 13; kulluğ+i+n N136a / 5; nūr+i+n N9b / 25; ot+i+n N17b / 27; vaşl+i+n N135a / 5; yād+i+n N61a / 1; cemâl+i+n N135b / 3; fikr+i+n N61a / 4; hayâl+i+n N135b / 6; 'ibâdet+i+n N9b / 20; iş+i+n N61b / 12; mihr+i+n N136a / 4; remz+i+n N9a / 12; söz+i+n N9a / 16; şerh+i+n N9b / 26; şükür+i+n N16b / 10; terk+i+n N9b / 23; zikr+i+n N16b / 9; N17a / 23; N62a / 27; sırr+i+n N62a / 18; yād+i+n N133a / rubâ'î; âyet+i+n N9b / 29; didâr-ı devlet+i+n N1

N16b / 8; emr+i+n+i N9b / 24; hizmet+i+n+i N10a / 31; hürmet+i+n+i N9b / 30; mülk+i+n+i N16b / 12; nakd+i+n+i N61b / 10; eltâf+ı+ğa N17a / 17; maķâm+ı+ğa N62a / 20; N62b / 29; oķ+ı+ğa N136b / 6; ot+ı+ğa N135b / 4; N136b / 8; rûh+ı+ğa N134b / 3; ehl+i+ğa N135a / 8; hadiş+i+ğa N62a / 24; yüz+i+ge N136b / 1; yol+ı+da N136a / 1, 6; iç+i+de N136b / 6; bar+ı+n+da N135a / 11; N136b / 4; N136a / 11; fikr+i+n+de N9a / 9; iç+i+n+de N61b / 7; N135a / 2; ğufrân+ı+dın N62a / 19; kayd+ı+dın N132b / ? ; ot+ı+dın N136b / 8; tiğ+ı+dın N135a / 9; zât+ı+dın N136b / 4; hayâl+i+din N136b / 10; ma'ârif+i+din N135b / 9; şerbet+i+din N61b / 13; yüz+i+din N133a / rubâ'î; N136b / 1.

vefâ+sı N136a / 4; sûre+si+niġ N9b / 26; haķâ+sı+n+ı N62b / 32; ma'ni+si+n+i N17a / 26; deryâ+sıġa N17a / 24; şafâ+sı+ğa N9b / 19.

Çokluk: 1. şahıs + mız : barça+mız+niġ N17b / 29.

Ad Durumu Ekleri

Tamlayan durumu + niġ / + niġ: 'âşıklık+niġ N62a / 18; barçamız+niġ N17b / 29; Hudâ+niġ N136a / 5; mâsivâ+niġ N136a / 4; tu'izzu men teşâ+niġ N8b / 3; helâl+niġ N61b / 6; iren+ler+niġ N133a / rubâ'î; 3; yüfüne bi'n-nezri+niġ N9b / 29.

anıġ N133a / rubâ'î, 4; N135a / 10; N135b / 3; N136a / 2, 4; N136b / 1.

Belirtme durumu + nı / + ni; + ı / + i; + n: Hudâ+nı N133a / rubâ'î; N135b / 2; mâsivâ+nı N135b / 2; dünyâlik+ni N61b / 11; zılâlun 'ale'l-erâ'ik+ni N9a / 17; hürun maķşürâtün+ni N8b / 6; hüva'llähü'l-lezi+ni N9b / 27; öz+ni N136b / 9; özge+ni N133a / rubâ'î.

mini N132b / maķla'; sini N62b / 32; N135a / 2; N136a / 7; anı N9b / 28; N133a / rubâ'î, 4; N135b / 3.

Yönelme durumu + a / + e; + ġa / + ge; + ka / + ke: saġa N62a / 25; N133a / rubâ'î, N135a / 2, 8; aġa N62b / 32; N135a / 8; N135b / 4; öz+ünġe N132b / maķla'; deryâ+sıġa N17a / 24; barça+ğa N134b / rubâ'îyye; cennetün 'âliye+ğa N8b / 5; dünyâ+ğa N134b / kıt'a; kâfir-i tüvânâ+ğa N134b / 4; kavlün ma' rüfun+ğa N9b / 21; kol+ğa N61b / 5; Raġmân+ğa N61b / 10; biz+ge N133a / rubâ'î; yir+ge N17a / 20; zâkir+ge N32b / 2; Haķ+ķa N17a / 25; alar+ğa N135b / 10; kim+ge

N135b / 5; köngül+ge N136a / 4; köz+ge N136a / 11; bazar-ı fenâ+ğa
N135a / 3; söz+ge N136b / 4; sâlik+ke N135b / 8; tüz+ge N136b / 3;
yitti yüz+ge N136b / 2; yüz+ge N136a / 11.

Kalma durumu + da / + de: anda N9a / 18; N17a / 22; N135a /
6; munda N17a / 23; N61a / 4; ara+da N135a / 5; cihân+da N17a / 21;
ref'at+da N16b / 10; gûşe+de N135b / 6; köngül+de N135a / 11;
N136a / 8; seher+de N136b / 7; söz+de N135b / 8.

Ayrılma durumu +dın / + din: alar+dın N133a / rubâ'î; andın
N61b / 14; 'aynen tüsemâmâ+dın N9a / 18; bünyâ+dın N133a / rubâ'î;
dünyâ+dın N134b / 3; Hudâ+dın N135a / 5; N135b / 1, 7; N136a / 3,
9; N136b / 5, 11; mâsivâ+dın N135a / 5; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9;
N136b / 11; N136b / 5; şarâben şahûran+dın N9a / 13; ulus+dın
N135b / 10; zâllen fehedâ+dın N9a / 15; 'adem+din N135a / 2;
biz+din N133a / rubâ'î; il+din N17a / 18; ra'ûfun rahîm+din N9a / 10;
şiyâbü sündüsin+din N8b / 4; til+din N135b / 3.

Eşitlik + ça: ança N62a / 27; kanat+ı+ça N134b / rubâ'îyye.

Yön gösterme + re: içre N16b / 7; N135a / 4, 10; N135b / 9;
N136b / 9.

Çokluk

+ lar / + ler : alar N136a / 1; 'aşık+lar N136b / 6; düst+lar N61a
/ 2, 4; N61b / 8, 12; N62a / 20, 24, 28; N62b / 32; hatâsız+lar N62b /
30; kişi+ler N135b / 9; mâkir+ler N16b / 11; şâkir+ler N16b / 10;
zâkir+ler N16b / 9; şâbir+ler+din N17a / 14.

Fiil Çekimi

Belirli Geçmiş Zaman

Teklik 3. şahıs -dı / -di; -ti : kal-dı N136b / 2; kıl-dı N134b /
rubâ'îyye; bir-di N135a / 2; di-di N134b / rubâ'îyye; öt-ti N136b / 2;
yit-ti N62a / 25.

Belirsiz Geçmiş Zaman

Teklik 3. şahıs: kıl-ğan irmes N135b / 5.

Geniş Zaman

Teklik 3. şahıs -er; -ur; -mas / -mes : kiter N62a / 22; öt-er N61b / 8; tüş-er N135b / 9; ayt-ur N61a / 3; bol-ur N17b / 30; N62b / 29; kııl-ur N61a / 1; N62b / 30. bol-mas N135b / 4; ir-mes N135b / 5.

Çokluk 3. şahıs -mesler : di-mesler N136a / 7.

Gelecek Zaman

Teklik 1. şahıs -güm; -küm : içküm kilür N9a / 7; kirgüm kil-ür N8b / 5, 6, 7; körgüm kil-ür N8b / 6.

Teklik 2. şahıs -gey-sin; -güñg / -güñg, -küñg: iyle-gey-sin N136a / 5; ƙal-güñg N9b / 19; kör-güñg N9a / 17; iç-küñg N9a / 18.

İstek

Teklik 2. şahıs -sañg / -señg : bol-sañg N136a / 1; N136b / 3; sal-sañg N136b / 1; di-señg N9a / 13-15; N17a / 13-15; N135b / 10; i-señg N135b / 2; köy-señg N136b / 8; tile-señg N135a / 6; N135b / 3.

3. şahıs -sa / -se : bol-sa N17a / 25; N133a / rubā'î; N136a / 8; N136b / 10; ol-sa N135a / 9; N136a / 6; tol-sa N133a / rubā'î; ise N136a / 7; öl-se N133a / rubā'î. örten-mese N135b / 4.

Emir

Teklik

1. şahıs -ayın; -ay / -ey : ol-ayın N135b / 10; bas-ay N17a / 13; bol-ay N17a / 14; kııl-ay N9a / 14; iç-ey N9a / 13; bil-ey N9a / 15. kııl-may N17a / 15.

2. şahıs ø ; -ğıl / -gil; -kııl / -kil: añgla N9b / 26; bil N62a / 18; N133a / rubā'î; bol N9a / 9; N17a / 21; N136b / 3, 6; eyle N9b / 27; N61b / 10; iste N9b / 25; it N17a / 14; iyle N135b / 2, 10; N136a / 11; N136b / 2; kııl N16b / 6; N62a / 17; N62b / 32; ƙol N9a / 10; sözleş N62a / 21; tile N135a / 5.

ay-ğıl N17a / 23; bol-ğıl N135a / 8; kııl-ğıl N9b / 23; 30, N16b / 5, 10; N62a / 22; sal-ğıl N136b / 1; yan-ğıl N16b / 7; di-gil N62a / 23; kör--gil N17a / 25; öçür-gil N17b / 27; tile-gil N133a / rubā'î-4; yör-+gil N17a / 26. ayt-kııl N62a / 27; tut-kııl N9b / 21; N62a / 19; it-kil N132b / maṭla'.

bol-ma N62a / 26; N135a / 5; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136a / 9; N136b / 5, 11; di-miş bolma N62a / 26; ırıl-ma N136b / 10; kıl-ma N16b / 11; ol-ma N17a / 17-19; tut-ma N135b / 5; N136b / 4; ur-ma N135a / 5; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11; yat-ma N62a / 25; yavut-ma N136a / 4; yığ-ma N61b / 9; bir-me N135a / 11; ivür-me N136b / 8; siv-me N61b / 11; tüşür-me N135b / 3; yörü-me N136b / 9.

3. şahıs -sun : bol-sun N17b / 29; ol-sun N62a / 27.

Çokluk

1. şahıs -liŋ; -alıŋ / -eliŋ: tile-liŋ-a N16b / 8; bar-alıŋ-a N9a / 9; çal-alıŋ-a N17a / 20; çom-alıŋ-a N17a / 24; kıl-alıŋ-a N10a / 32; N16b / 4; koy-alıŋ-a N17b / 28; soralıŋ-a N9a / 12; tut-alıŋ-a N9b / 24; uç-alıŋ-a N17b / 32; uç-alıŋ-a N9a / 16; bil-eliŋ-a N8b / 2; it-eliŋ-a N9b / 20; N61a / 2; kiy-eliŋ-a N8b / 4; siv-eliŋ-a N9b / 28.

2. şahıs -ŋ; -iŋ / -iŋ; -uŋ; -iŋizler: iste-ŋ N61b / 13-16; kıl-iŋ N61a / 3; N61b / 12; N62b / 32; N133a / rubâ'î, 2; bil-iŋ N61b / 8, 16; di-y-iŋ N62a / 28; it-iŋ N61a / 4; kil-iŋ N10a / 32; N61a / 2; yi-ŋ N61b / 6; yit-iŋ N62a / 20, 24; tut-uŋ N61b / 7. it-iŋizler N134b / 4. al-ma-ŋ N61b / 5; yi-me-ŋ N61b / 6.

Birleşik Zamanlar

Hikaye: birmes ir-di N134b / 3; bol-sa irdi N134b / kıt'a.

Şart: tile-r bolsaŋ N16b / 6; N17a / 22; siv-er iseŋ N135b / 2.

Mastar

-mek : kör-mek N17a / 22; N135a / 6; N135b / 3; di-mek+ni N17b / 28; öl-mek+ni N134b / rubâ'ıyye.

Sıfat-fiil

1. -ğan / -gen; -қан / -ken : sal-ğan N135a / 3; iyle-gen N62b / 32; yarat-қан N17b / 29; yarat-қаŋa N16b / 3; öt-kenlerniŋ N134b / 3.

2. -r; -ur : bol-ur işin N61b / 12; bar-ur-da N136b / 3; yörü-r-de N133a / rubâ'î.

3. -güçi : bir-güçi N32b / 1, 2.

4. -miş : di-miş bolma N62a / 26.

Zarf-fiil

1. **-a / -e** : ayt-a kör- N16b / 9; kııl-a kör- N17a / 25; kııl-a kııl-a N133a / rubā'î; yit-e bolur N62b / 29.

2. **-p ; -ıp / -ip ; -up / -üp** : oķu-p N9b / 30; saķla-p N9b / 30; toķu-p N17b / 32; yasa-p N136b / 9; eyle-p N61b / 16; iyle-p N132b / maṭla' ; N134b / kıı' a; al-ıp N17a / 18; yat-ıp N133a / rubā'î; bil-ip N17a / 26; it-ip N16b / 12; bol-up N133a / rubā'î; N136b / 6; ķoy-up N62a / 28; N133a / rubā'î; oltur-up N133a / rubā'î; tur-up N133a / rubā'î; tön-üp N16b / 3.

3. **-ben ; -iben** : iyle-ben N135b / 6; it-iben N135a / 2.

4. **-may / -mey** : kııl-may N61b / 15; tur-may N61b / 8; kör-mey N135a / 5.

Arapça hikmetler

I

N1b el-ḥamdü limen edḥale fi raḥmetihi
ve'ş-şükrü limen en'ame min ni'metihî
inne'l-ḥükemā'e küllühüm ḥayrānun
fi emri bedi'ihî ve fi ḥikmetihî

II

N3a ḥikmet
yā rabbenā innenā mücrimüne fi'd-dünyā
vağfir lenā verḥamnā ente'l-ğafūru'r-raḥīm
leke'l-ilmü ve'l-ḳudretü ve'l-kitābu ve'l-ḥikmetü
ve'l-ḥisābu ve'r-raḥmetü ente'l-alimü'l-ḥakim

N3b 3 rabbi bike lā üşrik teberre'tü 'an-ğayrik
fağfir zunübe 'abdik ente'l-ḥalimü'l-kerim
tevekkeltü 'aleyke teveccetü ileyke
küllu emrin ledeyke ente'l-ḳaviyyü'l-azīm
min 'ibādin 'Ubeydî rabbi hevāke fihi
terahḥamni yā rabbi ente's-semi'u'l-alim

III

N6a ḥikmet
şalleytü 'alā rūḥı resūlin Ḳureşî
sellemtü 'aleyhi fi ğadāvetin va'aşî
mevlāye Muḥammedün ve inni ke-Bilāl
ni'me'l-mevlā ene ğulāmun Ḥabeşî

IV

N8a ḥikmet
yā ḥabibe'l-ḥabibi ḥabbibnā
hüve ḥayrun lenā mine'l-ālā
minke ref'u'l-maḳāmı ferfa'ni
fi'l-maḳāmi'r-refi'î ve'l-a'lā
3 innenā müznibüne lā-tec'al
ḥacilen bi'l-ḥiṭābi fi'l-uḳbā
cemre'tü'l-firāḳî taḥriḳni
ḳable vaşale'l-ḥabibi bi's-sevdā

- li muhıbi'l-ḥabibi küllü elem
ve li ğayri'l-muḥıbbi külli devā
- N8b 6 fi vişāli'l-ḥabibi ḥavfe zevāl
ve firākı'l-ḥabibi kāne recā
yā fuvādi le-küntü min ğurabā
ke-'Ubeydi'l-ġaribi fi'd-dünyā

V

- N34b hikmet
N35a tübü mine'z-zunübi veḥāfū mine'l-ḥisāb
lā tensevü'l-ḥisābe ve lā tensevü'l-'azāb
innā neḥāfu küllü evānin ke-mücrimin
min keşreti'z-zunübi ve min şiddeti'l-'ıķāb
- 3 nercü 'ale'd-devāmi mine'llāhi raḥmeten
ke'l-mücrimi'n-nedimi ve ke'l-müznibi'l-metāb
rūḥi fidāke ente ḥabibi ve şāfi' i
yā eyyühe'r-resüle ledā mevķıfe'l-ḥıṭāb
yā rabbenā yüridü 'Ubeydi likā'eke
belliġhü bi'l-kerāmeti ve'l-luṭfi ve's-şavāb

Türkçe (Çaġatay): A. Elif-nāmeler

VI

- N8b hikmet
elif el-kitābu ve'l-ḥadış
be beyānün li'n-nās⁷ imiş bileliġ-a
te tu' ızzu men teşā⁸mıġ luṭfi birle
4 se şiyābü sündüsin⁹ din kiyeliġ-a
cim cennetün 'āliye¹⁰ġa kirgüm kilür

⁷ هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ “Bu (Kur'an), bütün insanlığa bir açıklamadır.” (Kur'an: III / 138).

⁸ وَتَعَزُّ مِنْ تَشَاءٍ “... Dilediğini yüceltir, ...” (Kur'an: III / 26).

⁹ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ “Üzerlerinde yeşil ve kalın elbiseler vardır” (Kur'an: LXXVI / 21).

¹⁰ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ “... yüce bir cennette ...” (Kur'an: LXIX / 22).

N9a	8	ha	hûrun maqşûrâtün ¹¹ ni körgüm kilür
		hu	hamrın lezzetin ¹² din içküm kilür
		dal	dâru's-selâm ¹³ sarı baralıng-a
	12	zel	zükû messe saçar ¹⁴ fikrinde bol
		rı	ra'ûfun raḥîm ¹⁵ din yazukuṅ ḳol
		zı	zineten ve emvâlen ¹⁶ barı mes'ül
	16	sin	se'ele sâ'ilün ¹⁷ remzin soralıng-a
		şın	şarâben taḥûran ¹⁸ dın içey diseng
		şad	şabran cemilen ¹⁹ din kılay diseng
		žad	zâllen fehedâ ²⁰ dın biley diseng
		tı	ṭayyibün ²¹ sözün evvel uḳalıng-a
		zı	zılâlün 'ale'l-erâ'ik ²² ni körgüṅ
		'ayn	'aynen tüsemmä ²³ dın anda içküṅ

¹¹ حُورٌ مَّقْصُورَاتُ فِي الْخِيَامِ “Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır” (Kur'an: LV / 72).

¹² وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ “... içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ...” (Kur'an: XLVII / 15).

¹³ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ “Rableri katında onlara esenlik yurdu (cennet) vardır” (Kur'an: VI / 127).

¹⁴ دُوقُوا مَسَّ سَقَرَ “... Cehennemini elemi tadın ...” (Kur'an: LIV / 48).

¹⁵ رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ “Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!” (Kur'an: LIX / 10).

¹⁶ زِينَةٌ وَأَمْوَالٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا “... dünya hayatında zinet ve nice mallar verdin” (Kur'an: X / 88).

¹⁷ سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ “... gelecek olan ... azabı istedi” (Kur'an: LXX / 1).

¹⁸ وَ سَقِيمٌ رَبَّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا “Rableri onlara tertemiz bir içki içirir” (Kur'an: LXXVI / 21).

¹⁹ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا “(Resulüm!) Şimdi sen güzelce sabret” (Kur'an: LXX / 5).

²⁰ وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى “Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi ?” (Kur'an: XCIII / 7). Metinde “فَهَدَى” şeklinde yazılmıştır.

²¹ وَالطَّيِّبِينَ “... temiz erkekler ...” (Kur'an: XXIV / 26).

²² فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرْئَامِ مَنكُورٍ “... gölgeler altında tahtlara kurulurlar” (Kur'an: XXXVI / 56).

²³ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا “(Bu şarap) orada bir pınardandır ki adına Selsebil denir” (Kur'an: LXXVI / 18).

N9b	20	ğayn ğilmān ²⁴ şafasığa hayrān ƙalğunġ
		fe fa' bŭdni ²⁵ ibādetin iteliġ-a
	24	ƙaf ƙavlŭn ma' rŭfun ²⁶ ġa ƙulāƙ tutƙıl
		kef kŭnŭ rabbāniyyin ²⁷ beyānın bil
	28	lam lehven ve la' iben ²⁸ terkin ƙılğıl
		mim mālīke'l-mŭlk ²⁹ emrini tutalıġ-a
	32	nun nŭrun 'alā nŭrın ³⁰ nŭrın iste
		vav ve'z-zuhā ³¹ sŭresiniġ ŧerħin aġla
	32	he hŭva'llāhŭ'l-lezī ³² ni vird eyle
		lamelif lā-yezāl ³³ anı siveleġ-a
N10a	32	ye yŭfŭne bi'n-nezri ³⁴ niġ ayetini
		oƙup vefā ƙılğıl saƙlap ħŭrmetini
		Ƙul 'Ubeydī vefā ehli ħıdmetini
		cān u kŏnġŭl birle ƙiliġ ƙılalıġ-a

VII

N16a		ħikmet
N16b	4	elif enbiyā vŭ evliyā dik
		be beƙā mŭlki sarı baralıġ-a
		te tŏnŭp-biz yaratƙanġa tŭni kŭni
		ŧe ŧevābı kŏp 'ibādet ƙılalıġ-a
		cim cennet kirek bolsa Ƨā' at ƙılğıl
		ħa ħŭr eger tiler bolsaġ 'ibādet ƙıl

²⁴ غِلْمَانُ "... gençler ..." (Kur'an: LII / 24).

²⁵ فَأَعْبُدْنِي "Bana kulluk et" (Kur'an: XX / 14).

²⁶ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ "... ve güzel sözdür" (Kur'an: XLVII / 21).

²⁷ كُونُوا رِبَايَنِينَ "... Rabbe halis kullar olunuz" (Kur'an: III / 79).

²⁸ دِينَهُمْ لَهُوَ وَالْعِبَادَةُ "... dinlerinin bir eğlence ve oyun edindiler de ..." (Kur'an: VII / 51).

²⁹ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ "(Resulüm!) De ki: Mŭlkŭn gerçek sahibi olan Allah'ım" (Kur'an: III / 26).

³⁰ نُورٌ عَلَى نُورٍ "... nur üstüne nurdur".

³¹ Kur'an: XCIII. sure.

³² هُوَ اللَّهُ الَّذِي "O öyle Allah'tır ki ..." (Kur'an: LIX / 22).

³³ لَا يَزَالُ ... (Kur'an: IX / 110).

³⁴ يُؤْفِقُونَ بِالذِّكْرِ "... verdikleri sözü yerine getirirler" (Kur'an: LXXVI / 7).

	8	hı dal	Halil dik hullet otı içre yangıl didâr-ı devletini tileliñg-a
		zel rı zı	zikrin ayta körgil zâkirler dik ref' atda şükrin kılğıl şâkirler dik ziyândur mekr kılma mâkirler dik
N17a	12	sin	sa' y itip sır mülkini tüzeliñg-a
		şın şad zad	şükr it şeytân haylın basay disenğ şabr it şâbirlerdin bolay disenğ zâye' ' aziz ' ömrüñg kılmay disenğ
	16	tı	taşâret bile dâyim bolalıñg-a
		zı ' ayn ğayn	zıllu'llâh elâfıga mağrûr olma ' ibret alıp ildin mesrûr olma ğaflet ehli kibi mehcûr olma
	20	fe	firâk câmin yirge çalalıñg-a
		ķaf kef lam	Ķâdir Tiñgrim bile bol cihânda kôrmek tiler bolsanğ didâr anda leyl ü nehâr ayğıl zikrin munda
N17b	24	mim	maħabbet deryâsıñga çomalıñg-a
		nun vav he	niyâziñg bolsa Ħaķ'ka kıla körgil veylün ³⁵ ma' nisini bilip yörgil hevâ vü heves otın bat öçürgil
	28	lamelif	lâyıķ yok dimekni koyalıñg-a
		ye	yaratқан barçamıznıñ bolsun yâri devletlik ħul ma' bûdınıñ bolur zârı Ķul 'Ubeydi köñgül bilen Allâh sarı
	32		cân ħuşı dik ħanat toħup uçalıñg-a

VIII

N61a		ħikmet	
		elif be te	Allâh yâdın ħılır tüzlük bilen bismi'llâh zıkr iteliñg kiliñg düstlar tevvâbun ħakim aytur tevbe kılıñg
	4	şe	şevâb fikrin munda itinğ düstlar
N61b		cim	câm-ı gurûr almanğ ħolğa müdâm

³⁵ "وَيْلٌ" ... vay haline" (Kur'an: LXXVII / 15, 19).

	ha	helâl yinġ ³⁶ harâm yimenġ ‘ale’ d-devâm
	hu	halvet-i hâş içinde tutuġ maġâm
8	dal	devrân turmay öter bilinġ düstlar
	zel	zelle nefsinġ için yıġma bisyâr
	rı	Rahmân’ğa cân naġdini eyle işâr
	zı	ziyândur dünyâlikni sivme zinhâr
12	sin	selâmet bolur işin kılinġ düstlar
	şın	şükri şerbetidin şifâ istenġ
	şad	şüfi bolup andın şafâ istenġ
	žad	zâye‘ kılmay ‘ömr ziyâ istenġ
16	tı	tayy-i arz eylep yana bilinġ düstlar
N62a	zı	zâhir ü bâtımınġnı muvâfık kııl
	‘ayn	‘ışk u ‘aşıklıkınġnı sırrını bil
	ġayn	ġâfir ġufrânıdın ümmid tutkııl
20	fe	faġr ehli maġâmıġa yitiġ düstlar
	ġaf	ġur’ân bile sözleş İllâh’ınġġa
	kef	kiter tevbe kılgıl ġünâhınġġa
	lam	lebbeyk Allâh digil Allâh’ınġġa
24	mim	Muġammed ġadîşıġa yitiġ düstlar
	nun	nevbet saġġa yitti yatma tün kün
	vav	va’llâh dimiş bolma nefsinġ için
	he	hû zıkrin anġa aytkıl ġâlinġ olsun
28	lamelif	’ni ġoyup Allâh diyinġ düstlar
N62b	ye	yaġınlıklıġ maġâmıġa yite bolur
		ġaġasızlar ġaġâ ‘afvın batraq kıılur
		ġul ‘Ubeydi ġikmetinġde ġaġâ köpdür
32		‘afv barġa ġaġasını kılinġ düstlar

B. Maġla‘, Rubâ‘î, kıt‘a

IX

N132b

maġla‘
 mâsiva’llâh ġaydıdın yâ rab ġalâş itkil mini
 maġrem iylep özünġe ġâşşu’l-ġavâş itkil mini

³⁶ Metinde “helâlninġ” şeklinde yazılmıştır.

- X
- N132b maṭla'c
zâkira'llâh irür mihr ü maḥabbet birgüçi
zıkr ara zâkirge şevk u zevk u ḥâlet birgüçi
- XI
- N133a rubâ'î
cânıñg bile iy köñgöl Ḥudâ'nı tilegil
dâyim anı zâhir u nihâni tilegil
ḥâşıl sañga yok kevn ü mekânı tilegil
maḫşud ol irür hemişe anı tilegil
- XII
- N133a rubâ'î
maḥbûb maḥabbeti bile tolsa kişi
özgeni koyup anıñg bile bolsa kişi
ḥoş devlet imes mü ki maḥabbet yüzidin
yâdını anıñg kıla kıla ölse kişi
- XIII
- N133a ve lehu
irenleriñg sözi bizge ḥikemdür
güneh bizdin ü alardın keremdür
irenleriñg izi birle yörürde
ayağım baş başım bil kim kâdemdür
- XIV
- N133a ve lehu
geh bolup fikri bile hû zıkrı bünyâdın kılıñg
geh turup gâh oturup gâhi yatıp yâdın kılıñg
- XV
- N134b rubâ'ıyye
ölmekni Ḥudâ barçağa kıldı taḫdır
hem ḥâme-i kudret bile iylep taḥrir
ötkenleriñg rûḥıga iy ehl-i vefâ
ihlâş ile barça itingizler tekbir
- XVI
- N134b kıṭ'a
didi ḥâzret peşşe kanatıça
kadar eger bolsa irdi dünyâğa

birmes irdi Hudây dünyâdın
 kaçre su kâfir-i tûvânâğa

C. Tercî'-i bend

XVII

N135a

terci'

I

iy cân aᅇga kıl özünᅇni şeydâ
 oldur sini iylegen hüveydâ

mevcûd itiben sini 'ademdin
 birdi saᅇga dehr içinde me'vâ

bâzâr-ı fenâğa salᅇan oldur
 âşûb u belâ vü şûr u ᅇavᅇâ

serᅇište cihân-ı fâni içre
 hükmi biledür sipihr-i ᅇazrâ

vaşlın tile iy köᅇᅇül hemişe
 körmey arada özünᅇni aşlâ

*dem urma cihân u mâsivâdın
 ᅇâfil bolma demi Hudâ'dın*

II

kıl munda özünᅇni kâbil iy yâr
 körmek tilesenᅇ ger anda didâr

'ışᅇ ehliᅇa köpdür iltifâtı
 bolᅇıl aᅇga 'âşık u giriftâr

ᅇam-h'âr saᅇga bar ol ni ᅇamdur
 ᅇam tiᅇıdın olsa köᅇᅇlüᅇᅇ eᅇᅇâr

anıᅇᅇ keremi bile tirigdür
 her kaçda ki bar ᅇarib ü bimâr

ᅇayrıᅇa köᅇᅇülde birme yol sin
 ten içre köᅇᅇül barında zinhâr

N135b

*dem urma cihân u mâsivâdın
 ᅇâfil bolma demi Hudâ'dın*

III

iy dŭst siver iseñg Hudâ'nı
terk iyle cihân u mâsivânı
körmek tileseñg cemâlin anıñg
bir lahza tüşürme tildin anı
bolmas aña hiç kimerse vâsıl
örtenmese 'ışık otığa cânı
köz tutma vefâ ki kılğan irmes
hiç kimge vefâ cihân-ı fâni
şâm u seher iyleben hayâlin
her güşede zâhir ü nihâni
dem urma cihân u mâsivâdın
gâfil bolma demi Hudâ'dın

IV

sâlikke kirek ma'ârif iy cân
bu sözde muvâfiq ehl-i 'irfân
'ârif kişiler ma'ârifidin
halk içre tüşer nefir ü efgân
hem-râz olayın diseñg alarga
râziñgı ulusdın iyle pinhân
ni 'ayb alar yolıda bolsañg
âşüfte vü haste vü perişân
çün barsın anıñg hayâli birle
tâ bar cihân u çerç-i gerdân
dem urma cihân u mâsivâdın
gâfil bolma demi Hudâ'dın

N136a

V

yok zerre vefâsı mâsivânıñg
yavutma köñgölge mihrin anıñg
iy bende kirek kim iylegey-sin
ihlâş ile kulluğın Hudâ'nıñg
devletdür eger Hudâ yolıda
şarf olsa hayât-ı câvidânıñg

‘āşık sini iy köngül dimesler
 tā bar ise ‘ışk ara nişānıŋ
 tā bolsa nişāt u ‘ışk birle
 cismiŋde köngül köngülde cānıŋ
dem urma cihān u māsivādın
gāfil bolma demi Hudā’dın

VI

N136b

manzūr cemālin iyle közge
 köz salma sin imdi özge yüzge
 salsāŋ köz anıŋ yüzige salgıl
 yüz yoqtur anıŋ yüzidin özge
 ‘ömr ötti revān-ı ‘ibādet iyle
 yaşıŋda ni qaldı yitti yüzge
 fikri bile bol iviŋde bolsāŋ
 zikri bile bol barurda tüzge
 süz-ı vaḥdet zātıdın barında
 tutma kulağıŋnı özge sözge
dem urma cihān u māsivādın
gāfil bolma demi Hudā’dın

VII

‘ışkı oqığa bolup nişāne
 ‘āşıklar içide bol yegāne
 her şām u seḥerde derd birle
 çik āh u fiğān ‘āşıkāne
 yüzüŋni ivürme şevk otıdın
 köyseŋ dağı ‘ışk otığa yana
 şūfi yasap özni rızık birle
 ḥalk içre yörüme şūfiyāne
 ırılma ḥayālidin zamāni
 tā bolsa ‘Ubeydī’yā zamāne
dem urma cihān u māsivādın
gāfil bolma demi Hudā’dın

DİZİN

- 'adem < Ar. yokluk: 'a+din N135a / 2.
- 'afv < Ar. afv: N62b / 32; 'a+ın N62b / 30.
- âh < Ar. ah: â. çik- N136b / 7.
- al- almak: a-manġ N61b / 5; a-ıp N17a / 18.
- alar onlar: N136a / 1; a+ġa N135b / 10; a+dın N133a / rubâ'î.
- 'ale'd-devâm < Ar. devamlı olarak: N61b / 6.
- Allâh < Ar. Allah, Tanrı: N17b / 31; N61a / 1; N62a / 28; A+inġġa N62a / 23.
- anġa ona: N62b / 32; N135a / 1, N135b / 4.
- ança o kadar: N62a / 27.
- anda orada: N9a / 18; N17a / 22; N135a / 6.
- andın ondan, oradan: N61b / 14
- anı onu: N9b / 28; N133a / rubâ'î; N135b / 3.
- anıġ onun: N133a / rubâ'î; N135a / 10; N135b / 3; N136a / 2, 4; N136b / 1; a. bile N133a / rubâ'î.
- anġla-anlamak: a. N9b / 26.
- ara ara, iç, içinde: N32b / 2; N136a / 7; a+da N135a / 5.
- 'ârif < Ar. irfan sahibi: N135b / 9.
- arz < Ar. yer, yeryüzü: tayy-i a. N61b / 16.
- aşlâ < Ar. asla, hiçbir zaman: N135a / 5.
- 'âşık < Ar. aşık: N136a / 7; 'â+lar N136b / 6; 'â. bol- N135a / 8.
- 'âşıkâne < Ar. aşık gibi: N136b / 7.
- 'âşıklık < Ar., T. aşıklık: 'â+ınġ N62a / 18
- âşüb < Far. kargaşalık: N135a / 3.
- âşüfte < Far. çılgın aşık: N136a / 1
- ay- söylemek: a-ġıl N17a / 23.
- ayaġ ayak: a+ġım N133a / rubâ'î
- âyet < Ar. ayet: â+ini N9b / 29.
- 'ayb < Ar. ayıp, kusur: N136a / 1.
- 'ayn < Ar. Arap alfabesinin on sekizinci harfi: N9a / 18; N17a / 18; N62a / 18.
- ayt- söylemek, demek: a-ur N61a / 3; a-ġıl N62a / 27; a-a körgil N16b / 9.
- 'aziz < Ar. aziz, kutlu: N17a / 15.
- bar var: b+ında N135a / 11; N136b / 4; b+sın N136a / 2 ; N135a / 9, 9; N136a / 2; b. ise N136a / 7.
- bar- varmak, gitmek: b-alıġ-a N9a / 9; N16b / 2; b-urda N136b / 3.

- barça** bütün, hepsi: N62b / 32; N134b / 4; *b+ğa* N134b / rubâ'ıyye; *b+mızınîng* N17b / 29.
- barı** bütün, hepsi: N9a / 11.
- bas-** basmak: *b-ay* N17a / 13.
- baş** baş: N133a / rubâ'î; *b+ım* N133a / rubâ'î.
- bat** çabuk: N17b / 27.
- batrak** çok çabuk: N62b / 30.
- bâtın** < Ar. iç hakikat; sır, görülmeyen: *b+ıngnı* N62a / 17.
- bâzâr** < Far. Pazar: *b-ı fenâğa* N135a / 3.
- be** < Ar. Arap alfabesinin ikinci harfi: N8b / 2; N16b / 2; N61a / 2.
- beğâ** < Ar. baki, ebedi: N16b / 2.
- belâ** < Ar. bela, musibet: N135a / 3.
- bende** < Far. kul, köle: N136a / 5.
- beyân** < Ar. beyan, açıklama: *b+ın* N9b / 22.
- bil-** bilmek: *b-ey* N9a / 15; *b.* N9b / 22; N62a / 18; *b. kim* N133a / rubâ'î; *b-eliñg-a* N8b / 2; *b-iñg* N61b / 8, 16; *b-ip* N17a / 26.
- bile** ile, beraber; birlikte. krş. **bilen, birle, ile:** N17a / 16, 21; N62a / 21; N133a / rubâ'î, 2; N134b / kıt'a; N135a / 10; N136b / 3; *b+dür* N135a / 4.
- bilen** ile, beraber; birlikte. krş. **bile, birle, ile:** N17b / 31; N61a / 1.
- bimâr** < Far. hasta: N135a / 10.
- bir** bir (1): N135b / 3.
- bir-** vermek: *b-di* N135a / 2; *b-me* N135a / 11; *b-mes irdi* N134b / 3; *b-güçi* N32b / 1, 2.
- birle** ile, beraber; birlikte. krş. **bilen, bile, ile:** N8b / 3; N10a / 32; N133a / rubâ'î; N136a / 2, 9; N136b / 7, 9.
- bismi'llâh** < Ar. Allah'ın adıyla: N61a / 2.
- bisyâr** < Far. çok: N61b / 9.
- biz** biz: *b+ge* N133a / rubâ'î; *b+din* N133a / rubâ'î.
- bol-** olmak: *b-ur* N17b / 30; N61b / 12; N62b / 29; *b-mas* N135b / 4; *b-sağ* N136a / 1; N136b / 3; *b-sa* N17a / 25; N133a / rubâ'î; N136a / 8; N136b / 10; N136b / 3, 6; *kirek b-sa* N16b / 5; *b-ay* N17a / 14; *b-sun* N17b / 29; *b.* N9a / 9; N17a / 21; *b-alıñg-a* N17a / 16; *b-ğıl* N135a / 8; *b-ma* N62a / 26; N135a / 6; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11; *b-sa irdi* N134b / kıt'a; *tiler b-sağ* N16b / 6; N17a / 22; *b-up* N61b / 14; N133a / rubâ'î; N136b / 6.
- bu** bu: N135b / 8.

- bünyād** < Far. esas, temel: *b+din* N133a / rubā'ī.
- cām** < Far. cam; kadeh: *c+inġ* N133a / rubā'ī; *c+in* N17a / 20; *c-ı ġurūr* N61b / 5.
- cān** < Far. can, ruh: N10a / 32; N17b / 32; N61b / 10; N62b / 32; N135a / 1; N135b / 8; *c+inġ* N136a / 8; *c+ı* N135b / 4.
- cāvidān** < Far. ebedi, daimi: *hayāt-ı c+inġ* N136a / 6.
- cemāl** < Ar. yüz güzelliği: *c+in* N135b / 3; N136a / 11.
- cennet** < Ar. cennet: N16b / 5.
- cihān** < F. dünya, alem: N135a / 6; N135b / 1, 2, 7; N136a / 2, 3, 9; N136b / 5, 11; *c+da* N17a / 21; *c-ı fāni* N135a / 4; N135b / 5.
- cim** < Ar. Arap alfabesinin beşinci harfi: N8b / 5; N16b / 5; N61b / 5.
- cism** < Ar. cisim, beden: *c+inġde* N136a / 8.
- çal-** çalmak, çarpmak: *yirge ç- alinġ-a* N17a / 20.
- çerġ** < F. gök, felek, kainat: *ç- i gerdān* N136a / 2.
- çik-** çekmek: N136b / 7.
- çom-** yıkanmak: *ç- alinġ-a* N17a / 24.
- çün** < F. mademki: N136a / 2.
- dağı** dahi: N136b / 8.
- dal** < Ar. Arap alfabesinin sekizinci harfi: N9a / 8; N16b / 8; N61b / 8.
- dāyim** < Ar. dā'im. daima: N17a / 16; N133a / rubā'ī.
- dehr** < Ar. dünya: N135a / 2
- dem** < Far. I. bir şeye mensubiyet iddiasında bulunmak: *d. ur-* "söz etmek, iddiada bulunmak" N135a / 6; N135b / 1, 7; N136a / 3, 10; N136b / 5, 11. 2. an: *d+i* "bir an" N135a / 6; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11.
- derd** < Far. sıkıntı, dert, keder: N136b / 7.
- deryā** < Far. deniz: *d+sınġa* N17a / 24.
- devlet** < Ar. baht açıklığı, ikbal, devlet : *d. imes* mü ki N133a / rubā'ī; *didār-ı d+ini* N16b / 8; *d+dür* N136a / 6.
- devletlik** < Ar. bahtlı, ikballi: N17b / 30.
- devrān** < Ar. devir, zaman; talih: N61b / 8.
- di-** demek, söylemek: *d-di* N134b / rubā' iyye; *d-miş* N62a / 26; *d-mesler* N136a / 7; *d-señġ* N9a / 13-15; N17a / 13-15; N135b / 10; *d-gil* N62a / 23; *d-yinġ* N62a / 28; *d-mekni* N17b / 28.
- didār** < F. yüz; cemalu'llah: N17a / 22; N135a / 6; *d-ı devletini* N16b / 8.
- dik** gibi: N16b / 1, 7, 9-11, N17b / 32.
- dünyā** < Ar. dünya; fani, ölümlü: *d+ġa* N134b / kıt'a; *d+din* N134b / 3.

- dünyâlik** < Ar. dünyalık, dünyaya ait: *d+ni* N61b / 11.
- düst** < Far. dost, arkadaş: N135b / 2; *d+lar* N61a / 2, 4; N61b / 8, 12, 16; N62a / 20, 24, 28, N62b / 32.
- efgân** < Far. inleme, acıyla bağırma: N135b / 9.
- efgâr** < Far. yara, yaralı: N135a / 9.
- eger** < F. eğer, şayet: N16b / 6; N134b / kıt'a; N136a / 6.
- ehl** < Ar. topluluk, cemaat: *e+i* N10a / 31; N17a / 19; N62a / 20; *e+ığa* N135a / 8; *e.-i 'irfân* N135b / 8; *e.-i vefâ* N134b / 3.
- elif** < Ar. Arap alfabesinin ilk harfi: N8b / 1; N16b / 1; N61a / 1.
- elîfâ** < Ar. ç. iyilikler, lutuflar: *e+ığa* N17a / 17.
- emr** < Ar. emir, buyruk: *e+ini* N9b / 24.
- enbiyâ** < Ar. ç. nebiler: N16b / 1.
- evliyâ** < Ar. ç. veliler: N16b / 1.
- evvel** < Ar. önce: N9a / 16.
- eyle-** eylemek, yapmak: N9b / 27; N61b / 10; *e-p* N61b / 16.
- fakr** < Ar. fakirlik: N62a / 20.
- fânî** < Ar. fani, ölümlü: *cihân-ı f.* N135a / 4; N135b / 5.
- fe** < Ar. Arap alfabesinin yirminci harfi: N9b / 20; N17a / 20; N62a / 20.
- fenâ** < Ar. yokluk: *bâzâr-ı f+ğa* N135a / 3.
- figân** < F. inleme: N136b / 7.
- fikr** < Ar. fikir, düşünce: N133a / rubâ'î; *f+i* N136b / 3; *f+in it-* N61a / 4; *f+inde* N9a / 9.
- firâk** < Ar. ayrılık: N17a / 20.
- gâfil** < Ar. gafil, gaflet içinde olan: *g. bol-* N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11.
- gâfir** < Ar. Af ve merhamet eden Tanrı: N62a / 19.
- gâflet** < Ar. dalgınlık, ihmal: N17a / 19.
- gam** < Ar. gam, kaygı, üzüntü: N135a / 9; *g+dur* N135a / 9.
- gam-ı** ^hâr < F. kederli: N135a / 9.
- garib** < Ar. kimsesiz; yurdundan ayrı: N135a / 10.
- gavgâ** < F. kavga, dövüş: N135a / 3.
- gayn** < Ar. Arap alfabesinin on dokuzuncu harfi: N9b / 19; N17a / 19; N62a / 19.
- gayr** < Ar. başka, diğer: *g+ığa* N135a / 11.
- geh** < Far. bazan. arada: N133a / rubâ'î.
- geh ... gâh ... gâhî** < Far. bazen ... bazen ... bazen de: N133a / rubâ'î.
- ger** < F. eğer: N135a / 6.
- gerdân** < Far. dönen, devreden: *çerç-i g.* N136a / 2.

- gilmân** < Ar. cennet ehline hizmet eden erkek çocuklar: N9b / 19.
- giriftâr** < Far. tutulmak, aşık olmak: *g. bol-* N135a / 8.
- gufrân** < Ar. affetme: *g+ıdın* N62a / 19.
- gurûr** < Ar. gurur, kendini beğenmişlik: *câm-ı g.* N61b / 5.
- güşe** < Far. köşe, bucak: *g+de* N135b / 6.
- günâh** < F. günah. krş. **güneh**: *g+ıngâ* N62a / 22.
- güneh** < Far. günah. krş. **günâh**: N133a / rubâ'î.
- ha** < Ar. Arap alfabesinin altıncı harfi: N8b / 6; N16b / 6; N61b / 6.
- hadîs** < Ar. Hz. Muhammed'in söz ve fiilleri: *h+ığa* N62a / 24.
- Hak** < Ar. Allah: *H+ka* N17a / 25.
- hâl** < Ar. hal, durum; cezbe: *h+ing* N62a / 27.
- halâş** < Ar. kurtuluş: *h. it-* N132b / maṭla'.
- hâlet** < Ar. durum, hal, keyfiyet: N32b / 2.
- Halil** < Ar. ö. i. Hz. İbrahim: N16b / 7.
- halk** < Ar. halk, insanlar: N135b / 9; N136b / 9.
- halvet** < Ar. halvet, tenhaya çekilme: *h-i hâş* N61b / 7.
- hâme** < Far. kalem: *h.-i kudret* N134b / kıṭ'a.
- harâm** < Ar. haram, dince yasaklanmış: N61b / 6.
- hâş** < Ar. saf, seçkin, halis: *halvet-i h.* N61b / 7; *h.-u'l-havâş* N132b / maṭla'.
- hâşıl** < Ar. ortaya çıkan, meydana gelen: N133a / rubâ'î.
- haste** < Far. hasta: N136a / 1.
- haṭâ** < Ar. hata, kusur; günah: N62b / 30; N62b / 31; *h+sını* N62b / 32.
- haṭâsız** < A., T. hatasız, kusursuz; günahsız: *h+lar* N62b / 30.
- havâş** < Ar. seçkin kimseler: *hâşsu'l-h.* N132b / maṭla'.
- hayâl** < Ar. hayal: *h+i* N136a / 2; *h+in* N135b / 6; *h+idin* N136b / 10.
- hayât** < Ar. hayat: *h-ı câvidânıng* N136a / 6.
- hayl** < Ar. zümre, grup: *h+ın* N17a / 13.
- hayrân** < Ar. şaşmış: *h. kal-* N9b / 19.
- hazrâ** < Ar. yeşil: *sipih-r-i h.* N135a / 4.
- hâzret** < Ar. kat, huzur; Allah: N134b / rubâ'îyye.
- he** < Ar. Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi: N9b / 27; N17b / 27; N62a / 27.
- helâl** < Ar. haram olmayan şey: N61b / 6.
- hem** < F. da, de; ve: N134b / kıṭ'a.
- hemîşe** < F. daima: N133a / rubâ'î; N135a / 5.
- hem-râz** < Far. sırdaş: *h. ol-* N135b / 10.

- her** < F. her: N135b / 6; N136b / 7; *h. kayda* N135a / 10.
- hevâ** < Ar. arzu, istek; sevgi: N17b / 27.
- heves** < Ar. arzu, istek, heves: N17b / 27.
- hı** < Ar. Ar. alfabesinin yedinci harfi: N9a / 7; N16b / 7; N61b / 7.
- hıdmet** < Ar. hizmet: *h+ini* N10a / 31.
- hikem** < Ar. ç. hikmetler: *h+dür* N133a / rubâ'î.
- hiç** < F. hiç: N135b / 5; *h. kimerse* N135b / 4.
- hikmet** < Ar. Ahmed-i Yesevi ve dervişlerinin dini tasavvufi şiirleri: N8b; N16a; N61a; *h+ingde* N62b / 31.
- hoş** < F. iyi, güzel, hoş: N133a / rubâ'î.
- hü** < Ar. Allah: N62a / 27; N133a / rubâ'î.
- Hudâ<y>** < F. Allah: N134b / rubâ'ıyye, 3; N136a / 6; *H+ming* N136a / 5; *H+ni* N133a / rubâ'î; N135b / 2; *H+dın* N135a / 6; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11.
- hullet** < Ar. sevgi: N16b / 7.
- hür** < Ar. huri, cennet kızı: N16b / 6.
- hüküm** < Ar. hüküm, emir: *h+i* N135a / 4.
- hürmet** < Ar. saygı: *h+ini* N9b / 30.
- hüveydâ** < F. açık, zahir: N62b / 32.
- ırıl-** uzaklaşmak, ayrılmak: *ı-ma* N136b / 10.
- 'ışk** < Ar. aşk: N62a / 18; N135a / 8; N135b / 4; N136a / 7, 9; N136b / 8; *'ı+ı* N136b / 6.
- i-** imek fiili. krş. **ir-**: *imiş* N8b / 2; *i-mes mü ki* N133a / rubâ'î; *i-seng* N135b / 2; *i-se* N136a / 7.
- 'ibâdet** < Ar. ibadet, Allah'ın emirlerini yerine getirme: N136b / 2; *'i+in it-* N9b / 20; *'i. kı-* N16b / 4, 6.
- 'ibret** < Ar. kötü bir hadiseden alınan ders: *'i. al-* N17a / 18.
- iç** iç, içeri: *i+ide* N136b / 6; *i+inde* N61b / 7; N135a / 2.
- iç-** içmek: *i-küm kilür* N9a / 7; *i-künğ* N9a / 18; *i-ey* N9a / 13.
- içre** içinde: N16b / 7; N135a / 4, 10; N135b / 9; N136b / 9.
- ihlâş** < Ar. saf, riyasız sevgi, doğruluk: N134b / 4; N136a / 5.
- il** memleket, ülke: *i+din* N17a / 18.
- İlâh** < Ar. Allah, Tanrı: *İ+ingğa* N62a / 21.
- ile** ile, beraber; birlikte. krş. **bilen, birle, bile**: N134b / rubâ'ıyye; N136a / 5.
- iltifât** < Ar. iltifat, gönül alma: *i+ı* N135a / 8.

- imdi** imdi, şimdi: N136a / 11.
ir- i- fiili. krş. i- : *birmes i-di* N134b / 3; *bolsa i-di* N134b / kıt'a; *ol i-ür* N133a / rubâ'î; *zâkira'llâh i-ür* N32b / 1; *i-mes* N135b / 5.
iren eren, hakikate ermiş; Tanrı dostu: *i+lerning* N133a / rubâ'î, 3.
'irfân < Ar. bilme, evrenin sırlarını anlama: *ehl-i 'i* N135b / 8.
işâr < Ar. ikram: *i. eyle-* N61b / 10.
iste istemek: i. N9b / 25; *i-nġ* N61b / 13-15.
iş iş: *i+in* N61b / 12.
it- etmek, yapmak: *i.* N17a / 13, 14; *i-kil* N132b / matla'; *i-eliġ* N61a / 2; *i-eliġ-a* N9b / 20; *i-iġ* N61a / 4; *i-iġizler* N134b / 4; *i-ip* N16b / 12; *i-iben* N135a / 2.
iv ev: *i+iġde* N136b / 3.
ivür- çevirmek: *i-me* N136b / 8.
iy ey: N133a / rubâ'î; N134b / 3; N135a / 1, 5, 6; N135b / 2, 8; N136a / 5, 8.
iyle- eylemek, yapmak: *i-gey-sin* N136a / 5; *i.* N135b / 2, 10; N136a / 11; N136b / 2; *i-gen* N62b / 32; *i-ben* N135b / 6; *i-p* N132b / matla'; N134b / kıt'a
iz iz: *i+i* N133a / rubâ'î.
ķâbil < Ar. liyakatli: N135a / 8.
ķadr < Ar. değer, kıymet: N134b / kıt'a.
ķadem < Ar. ayak: *ķ+dür* N133a / rubâ'î.
ķâdir < Ar. Allah: N17a / 21.
ķaf < Ar. Arap alfabesinin yirmi birinci harfi: N9b / 21; N17a / 21; N62a / 21.
ķâfir < Ar. kafir, Allah'a şirk koşan: *k.-i tûvânâġa* N134b / 4.
ķal- kalmak: *ķ-dı* N136b / 2; *ķ-ġuġ* N9b / 19
ķanat kanat: N17b / 32; *ķ+iġa* N134b / rubâ' iyye.
ķatre < Ar. damla: N134b / 4.
ķayd < Ar. bağ: *ķ+ıdın* N132b / matla'.
ķayda nerede: her ķ. N135a / 10.
ķef < Ar. Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi: N9b / 22; N17a / 22; N62a / 22.
ķerem < Ar. eli açıklık, baġış: *ķ+i* N135a / 10; *ķ+dür* N133a / rubâ'î.
ķevn < Ar. olma, var olma: N133a / rubâ'î.
ķıl- kılmak, yapmak: *ķ-dı* N134b / rubâ' iyye; *ķ-ur* N61a / 1; N62b / 30; *ķ-ay* N9a / 14; *ķ.* N16b / 6; N62a / 17; N62b / 32; N135a / 6; *ķ-ġı* N9b / 23; 30; N16b / 5, 10; N62a / 22; *ķ-ma* N16b / 11; *ķ-alıġ-a* N10a / 32; N16b / 4; *ķ-iġ* N61a / 3; N61b / 12; N62b / 32; N133a / rubâ'î; *ķ-a* N17a / 25; *ķ-a* N133a / rubâ'î; *ķ-may*

- N17a / 15; N61b / 15; *ķ-ġan irmes* N135b / 5.
- ķıı' a** < Ar. en az iki beyitten meydana gelen 1 ve 3. mısraları kafiyeli olan şiiir: N134b.
- ķi** < Far. ķi: N135a / 10; N135b / 5; *imes mi ķ.* N133a / rubā'ī.
- ķibi** gibi: N17a / 19.
- ķil-** gelmek: *ıķķūm ķ-ūr* N9a / 7; *ķirġūm ķ-ūr* N8b / 5, 6, 7; *ķōġūm ķ-ūr* N8b / 6; *ķ-inġ* N10a / 32; N61a / 2.
- ķim** kimse: *ķ+ġe* N135b / 5.
- ķim** ķi, ķim: N136a / 5; *bil ķ.* N133a / rubā'ī.
- ķimerse** kimse: N135b / 4.
- ķir-** girmek: *ķ-gūm ķilūr* N8b / 5.
- ķirek** gerek: N135b / 8; *ķ. ķim* N136a / 5; *ķ. bolsa* N16b / 5.
- ķiři** ķiři: N133a / rubā'ī; *ķ+ler* N135b / 9.
- ķit-** gidermek: *ķ-er* N62a / 22.
- ķiy-** giymek: *ķ-eliġ-a* N8b / 4.
- ķōġūl** ġōnūl: N10a / 32; N17b / 31; N133a / rubā'ī; N135a / 5, 10; N136a / 7, 9; *ķ+ġe* N136a / 4; *ķ+de* N135a / 11; N136a / 8; *ķ+ūġ* N135a / 9.
- ķōp** çok: N16b / 4; *ķ+dūr* N62b / 31; N135a / 8.
- ķōr-** ġōrmek: *ķ-gūm ķilūr* N8b / 6; *ķ-ġūġ* N9a / 17; *ķ-gil* N17a / 25; *ite ķ-gil* N16b / 9; *ķ-mey* N135a / 5; *ķ-mek* N17a / 22; N135a / 6; N135b / 3.
- ķōy-** yanmak: *ķ-senġ* N136b / 8.
- ķōz** ġōz: *ķ+ġe* N136a / 11; *ķ. sal-* "bakmak" N136a / 1, 11; *ķ. tut-* N135b / 5.
- ķol-** özür dilemek, tevbe etmek: *ķ.* N9a / 10.
- ķol** kol: *ķ+ġa* N61b / 5.
- ķoy-** koymak: *ķ-aliġ-a* N17b / 28; *ķ-up* N62a / 28.
- ķudret** < Ar. kudret, ġūġ: *ġāme-i ķ.* N134b / ķıı' a.
- ķul** kul, kōle: N17b / 30.
- ķulāk** kulak: *ķ+inġni* N136b / 4; *ķ. tut-* N9b / 21.
- ķulluķ** kulluk: *ķ+in* N136a / 5.
- ķul** 'Ubeydī < T. Ar. ö. i. Kul Ubeydi, Ubeydullah Han: N10a / 31; N17b / 31; N62b / 31.
- ķur'an** < Ar. Kur'an-ı Kerim: N62a / 21.
- ķuř** kuş: *ķ+ı* N17b / 32.
- ķūn** ġūndūz: *tūn ķ.* N62a / 25; *tūni ķ+i* N16b / 3.
- ķam** < Ar. Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfi: N9b / 23; N17a / 23; N62a / 23.
- ķamelif** < Ar. Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi: N9b / 28; N17b / 28; *ķ+ni* N62a / 28.
- ķaġza** < Ar. an: N135b / 3.
- ķā-yezāl** < Ar. zevalsiz, Allah: N9b / 28.
- ķāyıķ** < Ar. layık, uygun, yaraşır: N17b / 28.
- ķeyl** < Ar. gece: N17a / 23.

- luṭf** < Ar. lutuf, iyi muamele; ihsan: *l+i* N8b / 3.
- ma'arîf** < Ar. ç. marifetler, bilgiler: N135b / 8; *m+idin* N135b / 9.
- ma'būd** < Ar. Allah: *m+inîng* N17b / 30.
- mağrūr** < Ar. gururlu, kibirli: *m. ol-* N17a / 17.
- maḥabbet** < Ar. sevgi: N17a / 24; N32b / 1; N133a / rubā'î; *m+i* N133a / rubā'î.
- maḥbūb** < Ar. sevgili, Allah: N133a / rubā'î.
- maḥrem** < Ar. çok samimi, içli dışlı; sırdaş, gizli olan: *m. iyle-* N132b / maṭla'.
- maḳām** < Ar. makam, yer, durak: N61b / 7; *m+ıga* N62a / 20; N62b / 29.
- mākir** < Ar. hilekar: *m+ler* N16b / 11.
- maḳşūd** < Ar. istek: N133a / rubā'î.
- ma'ni** < Ar. anlam: *m+sini* N17a / 26.
- manzūr** < Ar. beğenilen, bakılan: N136a / 11.
- mā-sivā** < Ar. Allah'tan başka her şey: *m+nîng* N136a / 4; *m+ni* N135b / 2; *m+đın* N135a / 6; N135b / 1, 7; N136a / 3, 9; N136b / 5, 11.
- mā-siva'llâh** < Ar. Allah'tan başka her şey: N132b / maṭla'.
- maṭla'** < Ar. bir nazım türü: N32b; N132b.
- mehcūr** < Ar. terk olunmuş, ayrılmış: *m. ol-* N17a / 19.
- mekân** < Ar. yer: *m+i* N133a / rubā'î.
- mekr** < Ar. hile: *m. kı/-* N16b / 11.
- mesrūr** < Ar. şen, sevinçli: *m. ol-* N17a / 18.
- mes'ul** < Ar. sorumlu: N9a / 11.
- me'vâ** < Ar. makam, yurt, mesken: N135a / 2.
- mevcūd** < Ar. mevcut, var olan: *m. it-* "var etmek" N135a / 2.
- mihr** < Far. sevgi: N32b / 2; *m+in* N136a / 4.
- mim** < Ar. Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi: N9b / 24; N17a / 24; N62a / 24.
- min** ben: *m+i* N132b / maṭla'.
- Muḥammed** < Ar. ö.i. Hz. Muhammed: N62a / 24
- munda** burada: N17a / 23; N61a / 4; N135a / 6.
- muvâfiḳ** < Ar. uygun: N62a / 17; N135b / 8.
- mü** soru: *imes m. ki* N133a / rubā'î.
- müdām** < Ar. sürekli, devamlı: N61b / 5
- mülk** < Ar. mülk, ülke: *m+i* N16b / 2; *m+ini* N16b / 12.
- naḳd** < Ar. para, akçe: *n+ini* N61b / 10.
- nefir** < Ar. bağırtı: N135b / 9.
- nefs** < Ar. nefis, can: *n+inġ* N61b / 9; N62a / 26.

- nehār** < Ar. gündüz: N17a / 23.
nevbet < Ar. nöbet, sıra: N62a / 25.
ni değil: N135a / 9; N136a / 1; N136b / 2.
nihāni < Far. gizlilik, gizli: N133a / rubā'ī.
nişān < Far. iz, belirti: *n+inġ* N136a / 7.
nişāne < Far. iz, belirti: N136b / 6.
nişāṭ < Far. sevinç, neşe: N136a / 8.
niyāz < Far. dua, yalvarma: *n+inġ* N17a / 25.
nun Arap alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi: N9b / 25; N17b / 25; N62a / 25.
nūr < Ar. aydınlık, ışık: *n+in* N9b / 25.
oġ ok: *o+igā* N136b / 6.
oku- okumak: *o-up* N9b / 30
ol o : N135a / 9; *o+dur* N62b / 32; N135a / 3; *o. irür* N133a / rubā'ī.
ol- olmak: *o-sa* N135a / 9; N136a / 6; *o-ayın* N135b / 10; *o-ma* N17a / 17-19; *o-sun* N62a / 27.
oltur- oturmak: *o-up* N133a / rubā'ī.
ot ateş: *o+ı* N16b / 7; *o+in* N17b / 27; *o+igā* N135b / 4; N136b / 8; *o+ıdın* N136b / 8.
öçür- söndürmek: *ö-gil* N17b / 27.
öl- ölmek: *ö-se* N133a / rubā'ī; *ö-mekni* N134b / rubā'īyye.
- 'ömr** < Ar. ömür: N61b / 15; N136b / 2; *'ö+ünġ* N17a / 15.
örten- yanmak: *ö-mese* N135b / 4.
öt- geçmek: *ö-ti* N136b / 2; *ö-er* N61b / 8; *ö-kenlerninġ* N134b / 3
öz kendi: *ö+ni* N136b / 9; *ö+ünġni* N62b / 32; N135a / 5, 6; *ö+ünġe* N132b / maṭla'ı.
özge başka: N136a / 11; N136b / 1, 4; *ö+ni* N133a / rubā'ī.
perişān < Far. dağınık, perişan: N136a / 1.
peşşe < Far. sivrisinek: N134b / rubā'ıyye.
pinhān < Far. gizli: *p. iyle-* N135b / 10.
rab < Ar. Allah: N132b / maṭla'ı
Rahmān < Ar. Allah: *R+gā* N61b / 10.
rāz < Far. sır: *r+inġni* N135b / 10.
ref'at < Ar. yücelik, yükseklik: *r+da* N16b / 10.
remz < Ar. işaret; kapalı biçimde anlatma: *r+in* N9a / 12.
revān < Far. yürüyen, giden: *r-ı 'ibādet* N136b / 2.
rı < Ar. Arap alfabesinin onuncu harfi: N9a / 10; N16b / 10; N61b / 10.
rızġ < Ar. rızık: N136b / 9.
rubā'ī < Ar. dörtlü; klasik edebiyatta nazım

- türlerinden biri: N133a;
rubâ'ıyye N134b.
- rûh** < Ar. ruh, can: *r+ıgâ*
N134b / 3.
- şâbir** < Ar. sabreden: *ş+lerdin*
N17a / 14.
- şabr** < Ar. sabır: *ş. it-* N17a /
14.
- şad** < Ar. Arap alfabesinin on
dördüncü harfi: N9a / 14;
N17a / 14; N61b / 14.
- şafâ** < Ar. güvenlik, rahat,
huzur: N61b / 14; *ş+sığa*
N9b / 19.
- sağla-** saklamak: *s-p* N9b / 30
- sal-** salmak, bırakmak: *s-saṅg*
N136b / 1; *s-ḡıl* N136b /
1; *s-ma* N136a / 11; *s-ḡan*
N135a / 3
- sâlik** < Ar. mürit: *s+ke* N135b /
8.
- saṅga** sana: N62a / 25; N133a /
rubâ'î; N135a / 2, 8.
- şarf** < Ar. harcama: *ş. ol-*
N136a / 6.
- sarı** tarafa, -e doğru: N9a / 8;
N16b / 2; N17b / 31.
- sa'y** < Ar. gayret etmek,
çalışmak: *s. it-* N16b / 12.
- şe** < Ar. Arap alfabesinin
dördüncü harfi: N8b / 4;
N16b / 4; N61a / 4.
- selâmet** < Ar. güvenlik;
korkudan emin olma:
N61b / 12.
- şehir** < Ar. seher, tan yeri
ağarmadan önceki vakit:
N135b / 6; *s+de* N136b /
7.
- sergişte** < Far. başı dönmüş,
şaşkın; hayran: N135a / 4.
- şevâb** < Ar. şevâb. sevap, hayırlı
hareket: N61a / 4; *ş+i*
N16b / 4.
- sır(r)** < Ar. sır, sizli: N16b / 12;
s+ını N62a / 18.
- sin** sen: N9a / 12; N16b / 12;
N61b / 12; N135a / 11;
s+i N62b / 32; N135a / 2;
N136a / 7.
- sipihr** < Far. gökyüzü: *s-i ḡazrâ*
N135a / 4.
- siv-** sevmek: *s-me* N61b / 11;
s-eliṅg-a N9b / 28.
- sor-** sormak: *s-aliṅg-a* N9a /
12.
- söz** söz: *s+ge* N136b / 4; *s+de*
N135b / 8; *s+i* N133a /
rubâ'î; *s+in* N9a / 16.
- sözleş-** söyleşmek: N62a / 21.
- su** su: N134b / 4.
- şüfi** < Ar. sufi, tasavvuf ehli,
tasavvuf yolunda olan:
N61b / 14; N136b / 9.
- şüfiyâne** < Ar., Far. sufi
gibi: N136b / 9.
- sûre** < Ar. Kur'an'ın
bölümlerinden her biri:
s+siniṅ N9b / 26.
- süz** < Far. ateş, yanma,
tutuşma: *s-t vaḡdet*
N136b / 4.
- şâkir** < Ar. Allah'a şükreden:
ş+ler N16b / 10.
- şâm** < F. akşam: N135b / 6;
N136b / 7.
- şerbet** < Ar. şerbet, içilecek tatlı
şey: *ş+idin* N61b / 13.

- şerh** < Ar. açıklama, izah: *ş+in* N9b / 26.
- şevk** < Ar. arzu, şiddetli istek; heyecan: N32b / 2; N136b / 8.
- şeydâ** < Far. aşktan çıldırılmış, düşkün, şaşkın: *ş. kıI-* N62b / 32.
- şin** < Ar. Arap alfabesinin on üçüncü harfi: N9a / 13; N17a / 13; N61b / 13.
- şifâ** < Ar. iyileşme, kurtulma: N61b / 13.
- şür** < Far. şamata, gürültü: N135a / 3.
- şükür** < Ar. şükür; kulun, verdiği nimetlerine karşılık Allah'a minnet duyması: *ş+i* N61b / 13; *ş+in kıI-* N16b / 10; *ş. it-* N17a / 13.
- tâ** < F. ta, kadar, incaya kadar: N136a / 2, 8, 9; N136b / 10.
- tâ'at** < Ar. ibadet: *t. kıI-* N16b / 5.
- tahâret** < Ar. temiz, abdest: N17a / 16.
- tahrîr** < Ar. yazma: *t. iyle-* N134b / kıt'a.
- takdir** < Ar. Allah'ın ezeli hükmü, takdir: *t. kıI-* N134b / rubâ' iyye.
- tayy** < Ar. katetme, yol alma: *t.-i arz* N61b / 16.
- te** < Ar. Arap alfabesinin üçüncü harfi: N8b / 3; N16b / 3; N61a / 3.
- tekbir** < Ar. tekbir, "Allahu ekber" demek: *t. it-* N134b / 4.
- ten** < Far. beden, gövde: N135a / 11.
- terci'** < Ar. gazel tarzında ve aynı vezinde çok defa beş on beyitli bendlerden oluşur. Bu bentler birbirlerine bir beyitle bağlanır. Her bendin son beytine vasita beyti adı verilir. Vasita beyti aynen tekrarlanırsa terci'-i bend adı verilir: N135a.
- terk** < Ar. bırakma, vazgeçme: *t+in kıI-* N9b / 23; *t. iyle-* N135b / 2.
- tevbe** < Ar. kulun günahlarından pişmanlık duya-rak Allah'tan af dile-mesi: N62a / 22; *t. kıI-* N61a / 3.
- tı** < Ar. Arap alfabesinin on altıncı harfi: N9a / 16; N17a / 16; N61b / 16.
- tiğ** < Far. kılıç: *t+idin* N135a / 9.
- til** dil: *t+din* N135b / 3.
- tile-** dilemek, istemek: *t-serîg* N135a / 6; N135b / 3; *t. N135a / 5; t-gil* N133a / rubâ' i; *t-ling-a* N16b / 8; *t-r bolsanîg* N16b / 6; N17a / 22.
- Tinğri** Allah, Tanrı: *T+m* N17a / 21.
- tirig** diri, canlı: *t+dür* N135a / 10.
- toķu-** çarpmak: *t-p* N17b / 32

- tol-** dolmak: *t-sa* N133a / rubâ'î.
- tön-** dönmek: *t-üp-biz* N16b / 3.
- tur-** 1. durmak: *t-may* N61b / 8. 2. kalkmak: *t-up* N133a / rubâ'î.
- tut-** tutmak: *t-ķıl* N9b / 21; N62a / 19; *t-alıng-a* N9b / 24; *t-ma* N135b / 5; N136b / 4; *t-ung* N61b / 7.
- tün** gece: *t. kūn* N62a / 25; *t+i kūni* N16b / 3.
- tüş-** düşmek: *t-er* N135b / 9.
- tüşür-** düşürmek: *t-me* N135b / 3.
- tüvânâ** < Far. güçlü, kuvvetli: *kāfir-i t+ġa* N134b / 4.
- tüz** düz: *t+ge* N136b / 3.
- tüz-** düzenlemek: *t-eling-a* N16b / 12.
- tüzlük** düzlük, doğruluk: N61a / 1.
- 'Ubeydî** < Ar. ö.i. Ubeydullah Han, Kul Ubeydi: *U+yā* N136b / 10.
- u** < F. ve. krş. **ü, vü**: N10a / 32; N32b / 2; N62a / 18; N133a / rubâ'î; N135a / 3, 5, 7; N135b / 1, 2, 6, 7; N136a / 2, 3, 9, 10; N136b / 11; N136b / 5, 7, 11.
- uç-** uçmak: *u-alıng-a* N17b / 32.
- ur-** vurmak: *u-ma* N135a / 5; N135b / 1; 7; N136a / 3, 5; 10; 11; N136b / 5.
- uķ-** anlamak: *u-alıng-a* N9a / 16.
- ulus** halk: *u+dın* N135b / 10
- ü** < F. ve. krş. **u, vü**: N17a / 23; N32b / 1; N62a / 17; N133a / rubâ'î, 3; N135a / 10; N135b / 6, 9.
- üçün** için, yüzünden: N61b / 9; N62a / 26.
- ümmid** < Far. ümit: *ü. tut-* N62a / 19.
- va'llâh** < Ar. yemin: N62a / 26
- vâşıl** < Ar. ma' rifetu'llâha nail olan; sevdiğine kavuşan: *v. bol-* N135b / 4.
- vaşl** < Ar. ulaşma; kavuş-ma: *v+ın* N135a / 5.
- vaħdet** < Ar. birlik, Allah'a yakınlık: *süz-ı v.* N136b / 4.
- vav** < Ar. Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi: N9b / 26; N17b / 26; N62a / 26.
- ve lehu** < Ar. ve onun gibği: N133a.
- vefâ** < Ar. vefa, bağlılık, sadakat: N10a / 31; N135b / 5; *v+sı* N136a / 4; *ehl-i v.* N134b / 3; *v. ķıl-* N9b / 30; N135b / 5.
- vird** < Ar. belli zamanlarda okunması adet olan Kur'an cüzleri, dualar: *v. eyle-* N9b / 27.
- vü** < F. ve. krş. **u, ü**: N16b / 1; N17b / 27; N135a / 3; N136a / 1.
- yâ** < Ar. ey: N132b / maṭla'.
- yâd** < F. anma, zikretme: *y+ın ķıl-* N61a / 1; N133a /

- rubā'î; *y+ını* N133a / rubā'î.
- yakınlıklıg** yakınlığı olan: N62b / 29.
- yan-** yanmak: *y-ğil* N16b / 7
- yana** yine: N61b / 16; N136b / 8.
- yār** < Far. sevgili: N135a / 6.
- yarat-** yaratmak: *y-kan* N17b / 29; *y-kaᅇga* N16b / 3
- yāri** < Far. dostluk, yardım: *y. bol-* N17b / 29.
- yasa-** yapmak, düzenlemek: *y-p* N136b / 9.
- yaş** yaş: *y+inᅇda* N136b / 2.
- yat-** yatmak: *y-ma* N62a / 25; *y-ıp* N133a / rubā'î.
- yavut-** yaklaştırmak: *y-ma* N136a / 4.
- yazuᅇ** günah: *y+unᅇ* N9a / 10
- ye** < Ar. Arap alfabesinin son harfi: N9b / 29; N17b / 29; N62b / 29.
- yegāne** < Far. tek, az bulunan: *y. bol-* N136b / 6.
- yıᅇ-** toplamak: *y-ma* N61b / 9.
- yi-** yemek: *yi-nᅇ* N61b / 6; *y-menᅇ* N61b / 6.
- yir** yer: *y+ge çal-* N17a / 20.
- yit-** yetişmek, ulaşmak: *y-ti* N62a / 25; *y-inᅇ* N62a / 20, 24; *y-e bolur* N62b / 29
- yitti yüz** yedi yüz: *y+ge* N136b / 2
- yol** yol: N135a / 11; *y+ıda* N136a / 1, 7.
- yok** yok: N17b / 28; N133a / rubā'î; N136a / 4; *y+tur* N136b / 1.
- yör-** yürümek. krş. **yörü-**: *y+gil* N17a / 26.
- yörü-** yürümek. krş. **yör-**: *y-me* N136b / 9; *y-rde* N133a / rubā'î.
- yüz** yüz, suret: N136b / 1; *y+ge* N136a / 11; *y+ünᅇni ivür-* N136b / 8; *y+ige* N136b / 1; *y+idin* N133a / rubā'î; N136b / 1.
- zad** < Ar. Arap alfabesinin on üçüncü harfi: N9a / 15; N17a / 15; N61b / 15.
- zāhir** < Ar. açık belli, meydanda: N62a / 17; N133a / rubā'î; N135b / 6.
- zākir** < Ar. zākir. zikreden: *z+ge* N32b / 2; *z+ler* N16b / 9.
- zākira'llāh** < Ar. Allah'ı zikreden: *z. irür* N32b / 1.
- zamān** < Ar. zaman: *z+ı* N136b / 10.
- zār** < F. ağlama, inleme; dert: *z+ı* N17b / 30.
- zāt** < Ar. öz, cevher; varlık: *z+ıdın* N136b / 4.
- zāye'** < Ar. zāyi'. zarar, ziyan, kayıp: *z. kııl-* N17a / 15; N61b / 15.
- zel** < Ar. Arap alfabesinin dokuzuncu harfi: N9a / 9; N16b / 9; N61b / 9.
- zelle** < Ar. alçak, aşağı, hakir: N61b / 9.
- zerre** < Ar. pek ufak parça, zerre: N136a / 4.
- zevk** < Ar. zevk. manevi haz: N32b / 2.

- zı** < Ar. Arap alfabesinin on yedinci harfi: N9a / 17; N17a / 17; N62a / 17. N136b / 3; *z+in* N62a / 27; *z+in ay-* N17a / 23; *z+in ayta körgil* N16b / 9; *z. it-* N61a / 2.
- zi** < Ar. Arap alfabesinin on birinci harfi: N9a / 11; N16b / 11; N61b / 11. **ziyā** < Ar. ışık, aydınlık: N61b / 15.
- zıll** < Ar. gölge: *z.-u'llāh* "Allah'ın gölgesi" N17a / 17. **zinhār** < Far. sakın: N61b / 11; N135a / 11.
- zıkr** < Ar. Allah'ın adlarını söyleyerek anma: N32b / 2; *z+i* N133a / rubā'i; **ziyān** < Far. zarar: *z+dur* N16b / 11; N61b / 11.